

ÚKOLY DNEŠKA

Řada první

- II. SOCIALISACE. Sociálněpolitická studie. Napsal *Fr. Müller*. 52 stran Kč 4.40.
- III. HRDINNÁ LÁSKA. Napsal *Frederic van Eeden*. 40 stran Kč 3.—.
- IV. BOLŠEVISM V RUSKU. Anglická bílá kniha. 182 stran Kč 15.—.
- V. ÚSTAV PRO STUDIUM SLOVANSTVA. Napsal *Arnošt Denis*. 32 stran Kč 4.50.

Řada druhá

- I. PROTI VÁLCE — PRO MÍR. *Rádl, Sobota, Macek, Chmelař* atd. 56 stran Kč 9.—.
- II. PRÁCE, PENÍZE A POLITIKA. Napsal *Josef Macek*. Rozebráno.
- III. PENĚŽNÍ VELMOC A LIDSKÝ ŽIVOT. Napsal *Fred Henderson*. 192 stran Kč 24.—.
- IV. O NĚMECKÉ REVOLUCI. Napsal *Emanuel Rádl*. Kč 12.—.
- V. PARLAMENT ZE VNITŘ. Napsal *Josef Macek*. Kč 3.—.
- VI. ZÁPAS S OMYLEM A CHUDOBOU. Úvahy o hospodářství, demokracii a socialismu. Napsal *J. Macek*. Kč 22.—.
- VII. CESTA Z KRIZE. Napsal *Josef Macek*. 3. vydání. Kč 18.—.
- VIII. ZÁKONODÁRNÉ NÁVRHY SUDETONĚMECKÉ STRANY S HLEDISKA DEMOKRACIE. Napsal *E. Sobota*.

Knihovna univ. prof.
Dr. K. R. A. L. ŠTAVKY

EMIL SOBOTA

~~32-F-80~~

11-F-112a

Zákonodárné návrhy Sudetoněmecké strany s hlediska demokracie

SEMINÁŘ
K. R. A. L. ŠTAVKY

KNIHOVNA
K. R. A. L. ŠTAVKY

1 9 3 8

VYDAL JAN LAICHTER V PRAZE

Všecka práva vyhrazena

Koupil od	mi. Karel Landa
Darem od	~
v	za Kčs 10.-
Inv. čis:	33.884
Sign:	

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP STARÝ FOND Č. inv.: 018254
--

Tiskem Československé grafické Unie v Praze

Doba, ve které žijeme, jest tak podivná, že každá tradiční hodnota stává se neurčitou; formulace, s nimiž jsme si navykli zacházeti jako s bernou mincí, mění svůj obsah, což nás nutí, abychom je převažovali, nežli je vezmeme anebo dáme dále. Demokratický politický názor! Demokracie! Co vše se dnes nedovolává tohoto staroslavného jména! Ale právě proto musíme si umět říci, co považujeme dnes za *opravdovou* demokracii. A zejména, co pokládáme za osobitý a vyznačující rys, podle něhož demokratické zřízení poznáme tak bezpečně, jako lva po hřívě.

Demokracie nejsou jen formy veřejného uspořádání. Nejsou to jen volby, parlament, odpovědnost vládnoucích vůči ovládaným; nejsou to jen určitá občanská práva. Demokracie především a nejprve jest přesvědčení, že člověk a lidé nejsou předmětem, nýbrž subjektem státní moci. Stát má sloužiti lidem a nemá sloužiti ideálům, které chtějí něco jiného nebo docela opačného. Národ, třída, stav, mohou být za určitých okolností dobrým nástrojem politiky lidové a lidské; je-li veliká třída lidí vyloučena z podílu na státní moci, a je-li to třída, která pro svůj podíl dozrála, stává se zřízením, ve kterém se jí tohoto podílu nedostává, protihumanním; a třídní hnutí, které ji prosazuje k této účasti, slouží ideálu humanitnímu. Podobně jest tomu s hnutím národním. Ale každé takové třídní či národní hnutí, má-li se právem nazývati hnutím demokratickým, musí si být neustále vědomo toho, že jest jen prostředníkem; musí každý svůj krok podřizovati konečnému cíli, který jest mu nadřazen. A nesmí se státi nikdy z prostředku účelem.

Demokracie jest ovšem též zřízení zastupitelské, to jest zřízení, jež uskutečňuje formálními prostředky vládu lidu. Demokracie znamená široké volební řády, prakticky organisovanou důvěru a ve slušné míře nepostradatelné záruky, aby lidská důstojnost byla ve státě

Předneseno ve schůzi Sekce pro studium moderní demokracie při Státovědecké společnosti dne 11. listopadu 1937.

uchráněna vši újmou; neboť konec konců věříme — a zkušenosti a dějiny nám to věřit dovolují — že na určité kulturní úrovni lidé nebudou ochotni trvale dobrovolně obětovati svoji lidskou subjektivitu, pokud mají tyto prostředky spoluúčtování svých osudů.

A tak tedy: demokracie je nejenom svobodné reprezentativní zřízení, nýbrž i obsah, a především ten: lidství. Když si toto uvědomíme, nebudeme už jen tak beze všeho moci přiznat demokratický charakter každému, kdo se dovolává tohoto jména.

S tímto pojetím demokracie úzce souvisí také pojetí nacionalismu. Národ — řekli jsme si — může být spravedlivě a účelně prostředkem politiky ve službách humanitní demokracie. Moderní nacionalismus ostatně není leč jen jedním z důsledků novodobé společenské demokratisace tak, jako jím je na př. sociální vzestup proletariátu, mezinárodní integrace a znovu a znovu se opakující, a vždy z větší hloubky budované pokusy o mezistátní řád a o světové hospodářství; jako jím jest změněné postavení ženy, dítěte, starých lidí ve společnosti a v rodině. To vše jsou logické souvislosti; a vytrhnouti ten či onen článek z celkového řetězu přináší s sebou dříve či později — vždy však v době dohledné — těžké poruchy a oběti právě na lidovládě.

A proto: demokratický nacionalismus není nikdy samoučelný. Jestliže za posledních 80 let princip nacionalismu nepochybně přeorganisoval Evropu, a jestliže tento proces dnes dále pokračuje, zejména v mimoevropském světě, nesmíme zapomínat, že to nebyl jen on, který vyznačoval demokratisaci dnešního lidstva; a že také jakožto síla státotvorná a státoborná neuplatňoval se výhradně, nýbrž jen v souvislosti s ostatními silami revolučními i konservativními zároveň. V západních demokraciích nepostačil a již patrně nepostačí posunout hranicemi, které jsou dány tradičním soužitím, kulturním spolutvořením a politickými dějinami různých ethnických skupin, nýbrž vyřídí se nejspíš skromným regionalismem. V německé říši zlikvidoval zeměpány, rakousko-uherskou monarchii rozbil a vytvořil z ní řadu nových států se silnými národními většinami, byť i s hranicemi ne zcela čistě národnostními, ale ruskou říši jen z federalisoval. Evropské Italy sjednotil téměř všechny, zejména po poslední válce. Počet národností menšinových zredukoval z nějakých sto milionů z konce minulého století na dnešních sotva 35 milionů duší.

Ale právě tento nemalý zbytek, dobrých 10% evropského lidstva, žijícího ve státech převážně cizí národnosti, dosvědčuje, že absolutně princip národnostní v organizaci států prosaditi nelze; že vedle něho tvoří státy také síly přírodní, geografické a geopoliti-

cké; ale také i jiné síly duchovní a mravní nežli jen pouhý nacionalismus: náboženství, úkoly civilizační, a ovšem i hospodářský imperialismus atd.

Nuže, toto všecko bylo nutno říci úvodem, abych ukázal, s jakého hlediska zde budou posuzovány návrhy sudetoněmecké strany na řešení národnostní otázky v našem státě.

Tyto návrhy jsou na tu dobu jakýmsi završením programu strany pro národnostní uspořádání. Anebo: lépe řečeno, jsou první jeho konkrétnější formulací. Jako všecka hnutí, rostoucí náhle a v dobách rychle se měnících, také SdP dlouho se střežila vyslovit svůj program příliš závazně a přesně. Zejména též program národněpolitický — o hospodářském na př. ani nemluvě. Ale jestliže jsme se tak těžko dovídali od reprezentantů hnutí, jaké jsou jejich národněpolitické plány: přece jen jsme je často slyšeli mluvit o tom, jaké jest jejich pojetí demokracie a nacionalismu; a to, co v tomto ohledu vyslovili, stačí, abychom zde mohli konstatovati podstatný rozdíl mezi onou koncepcí, pod jejímž zorným úhlem hodlám podati kritiku parlamentních návrhů, a mezi pojetím sudetoněmecké strany.

Již v první programové publikaci strany, v brožuře „Vom Wesen und Werden der Sd. Heimatsfront“, vydané na jaře 1934, mluvilo se o t. zv. „obnově demokracie“, jejíž aplikaci pro svůj případ spatřovali autoři v tom, že jejich politické hnutí, jako soustředění nejlepších sil národa, uplatní se nejen na poli politiky, nýbrž bude svou vůlí naplňovati všechny obory národního života. „Výstavba jednotného národního společenství s použitím stavovské myšlenky“ — to bylo heslo. Již zde tedy národ, národní společenství, bylo chápáno jako základní prvek sociální stavby a její smysl. Navenek: vůči státu, mezinárodnímu společenství, dovnitř: vůči stavům, třídám, jednotlivcům, lidem. Ne člověk a lidé, národní pospolitost jest základem a smyslem společnosti. V tomto duchu se programové projevy hnutí vyvíjejí důsledně dále. V projevu, který učinil Konrad Henlein 8. října 1933 zástupcům tisku — bylo to jeho první vystoupení na veřejnost — byla tato myšlenka stavovské skladby národa pojata „innerhalb unseres Sudetendeutschtums in der christlichen und deutschen Weltanschauung“. Poněvadž pak předpokladem pozitivního včlenění křesťanských náboženských sil podle dalších slov Henleinových bylo „daß sie sich dabei in der ihnen zukommenden Weise in den Neuaufbau unseres Sudetendeutschtums eingliedern“, bylo už tehdy jasno, že také náboženská myšlenka má býti usměrněna myšlenkou nacionální, t. j. že i vůči ní, tak jako na př. vůči stavovským zájmům, má osvědčiti vůdčí

přednost, býti nejvyšším a jediným příkazem politického konání.

Podobné myšlenky nalezneme o rok později ve známé řeči českolipské. A na sjezdu strany v Chebu v červnu 1936 pravil p. Henlein jasně: „Nicht der einzelne ist heute das Maß der Dinge mehr, sondern die Gemeinschaft, das Volk. Und hier setzt die Scheidung der Menschen ein in solche, die innerlich zu uns gehören und in solche, die innerlich abseits stehen. Wer nicht imstande ist, sein ganzes Privatleben unter das Gesetz des Volkswohles zu stellen, der hat kein Anrecht darauf, als Kämpfer für unsere Idee, als Glied unserer Bewegung zu gelten. Hier gibt es kein Kompromiß.“

To je řečeno naprosto otevřeně: Panu Henleinovi národ není cestou, nýbrž posledním cílem. Posledním a jediným, jemuž vše ostatní musí ustoupiti a se podříditi.

Toto pojetí znamená dále zcela nový a tradiční demokracii cizí vztah mezi politikou a kulturou. V proslulé řeči pražské, v únoru 1936, pravil p. Henlein: „Ziel unserer Politik muß daher die Verwirklichung einer auf allen Gebieten handelnden Volksgemeinschaft sein, deren Urgrund das Volkstum, deren Sinn die Sicherung aller materiellen und kulturellen Lebensgrundlagen des Sudetendeutschums ist.“ Tato „Volksgemeinschaft“ jest mu nejen „Trägerin“, nýbrž i „Schöpferin aller wahren und echten Kultur“. Vůdce sudetoněmecké strany neuznává jiných kulturně tvůrčích sil kromě nacionalismu. Zejména nevěří v kulturní tvořivost národnostního soužití, odmítá, že by teritoriální sounáležitost, přichylnost k tradičnímu územnímu celku, mohla podněcovat kulturní tvoření. Symbiosa a bohemismus jsou mu „Ermüdungserscheinungen“. Mezi národy uznává za žádoucí jen „mosty“, jen vzájemnost, ne součinnost ve smyslu společného kulturního díla.

Prof. Pfitzner ve spisu „Sudetendeutsche Einheitsbewegung“ správně konstatuje, že Henlein rozšířil „den Begriff des Politischen wesentlich und fühlte sich als verantwortlicher Politiker dazu berufen, vom Blickfelde des Gesamtdeuschums her die Forderungen an das kulturelle Schaffen bekanntzugeben und zugleich der Kultur den ihr gebührenden Platz innerhalb der Volksgemeinschaft anzuweisen“. V tomto rysu politické koncepce Henleinovy jest opět podstatný rozdíl proti demokratickému hledisku, které jsme si vytkli nahoře. Tradiční demokracie vyměřují politice oproti kulturní tvorbě sféru mnohem skromnější a uctivější: politika toliko tvoří podmínky a potlačuje překážky kulturního díla, jež jest v podstatě spontánní, které roste, které se nepodřizuje politicky aktuálním požadavkům. V řádně organisované

„Volksgemeinschaft“ však politické vedení je nadřazeno kultuře a uzpůsobuje si ji. Proto mohl K. Henlein ve své pražské řeči tak autoritativně stanoviti, jaká má být německá báseň; odsouditi německé divadlo za to, že prý „am Werden der Volksgemeinschaft so gut wie keinen Anteil hat“; německé malířství a plastiku, že není dosti národní. — Také demokratický politik může, pravda, vyslovovati své úsudky o literatuře a výtvarnictví, proč ne. Ale činí to jako soukromník, nikoli jako vůdce, který svou autoritou přímo reglementuje kulturní práci. U nás již dávno Smetana vybojoval svobodu uměleckého tvoření na politice proti Riegerovi.

To je ono pravé jádro totalitní povahy, které sudetoněmeckou stranu odlišuje od politických stran, s nimiž se setkáváme v tradičních demokraciích. Pozastavuje-li se někdo nad totalismem tohoto hnutí, odpovídá se mu zpravidla, že každá politická strana jest totalitní, poněvadž prý každá má svůj program, o němž chce, aby podle něho se zařídil co možná celý stát. Je ovšem do jisté míry pravda, že takové jsou politické strany, ač ne vždy; jenže tohle není to, co se dnes nazývá totalismem. Totalism v dnešním smyslu slova se liší od snah tradičních stran především jistým rysem samospasitelnosti. Totalitní strany tvrdí, že v jejich táboře jest národ celý, i když je ho tam jenom část. Sudetoněmecká strana dávno před volbami, ještě dokud byla SHf., tvrdila o sobě, že ona jest jedinou reprezentantkou sudetského němectví v jeho celku.

Ale totalitní směry kromě toho se vyznačují ještě tím, že svou totální legitimaci rozšiřují nejen na úkor jiných politických stran a hnutí, nýbrž i na sféry až dosud mimopolitické; že chtějí svými politickými měřítky svrchovaně mistrovat kulturu.

Nechtěl bych, aby to, co jsem zde pravil o sudetoněmecké straně, bylo pokládáno za zbytečnou exkursi. Co jsem o ní právě řekl, má ten smysl, aby vystoupilo pozadí, na němž její parlamentní návrhy s hlediska demokracie teprve mohou býti posouzeny. Nekritisuji politickou aktivitu této strany, její metody, jednotlivé její činy a osoby. Snažil jsem se zde jenom obsáhnouti její programovou linii v hlavních rysech, protože parlamentní návrhy, které strana podala, znamenají zavržení její linie pro tu chvíli. Octli bychom se v nebezpečí, že skutečný smysl těchto návrhů nepochopíme, kdybychom si nevyvolali v paměť tato jejich priora. Nepravím také, že tato programová linie, byť krajní, musí být na překážku každému vzájemnému pochopení a spolupráci. Ale jsou-li jí prodchnuty podněty, jež se kladou pro zcela praktické zákonodárství, lze si na nich představit stěží jakou spolupráci. A návrhy tyto jsou jí opravdu prodchnuty.

Ale nyní tedy konečně k těm návrhům. Nejprve řeknu jejich obsah ve vší stručnosti.

Z těchto šesti návrhů tři tvoří dohromady jakýsi celek, který by bylo možno nadepsati: *pro národnostní samosprávu v Československu*. Čtvrtý návrh přináší předpisy k *rozšíření trestní ochrany národnostní příslušnosti*. A poslední dva nemají s vlastními národnostními věcmi mnoho společného. Jednají o *ručení za škodu, způsobenou veřejnými funkcionáři* při výkonu jejich působnosti — nejen ve věcech národnostních, nýbrž vůbec.

Tedy nejprve ony první tři z šesti návrhů, obsahující jakýsi druh národnostní autonomie. Jsou to osnovy o národnost. svazech, o nář. katastroch, osnova o dodatku k zákonu o ústavním soudu, podle níž by měly národnostní svazy dostat legitimaci k žalobě na tento soud o zneuznání zákonů pro neústavnost.

Všechny národnosti v republice — národ československý právě tak jako národnosti menšiny — mají podle návrhů utvořit veřejnoprávní svazy; do jednotlivých svazů by příslušeli všichni státní občané, registrovaní v národnostních katastroch té či oné národnosti.

Pro každou národnost, která byla zjištěna při posledním sčítání lidu, jest založiti národnostní katastr. Každý státní občan, dosáhnoucí 18. roku věku, má míti právo a povinnost přihlásiti se k národu, ke kterému od narození patří. Národnost si nesmí svobodně volit. Jinou národnost, nežli tu, k níž od narození patří, může občan přihlásiti jen tehdy, nemluví-li svým jazykem mateřským ani v rodině, ani v domácnosti, a ovládá-li dokonale jazyk národnosti, k níž se chce přihlásiti.

Občané, zapsaní v národnostním katastru, tvoří tedy osobní podklad národnostní autonomie. Ale podklad jen pasivní. Jsou předmětem evidence a péče autonomních orgánů; jsou povinni přispívat finančně na náklady autonomie, ale nemají občanských práv politických vůči nim.

Zejména národnostní příslušníci by nevolili představenstvo svého svazu jako takové. Představenstvem by byli poslanci a senátoři té které národnosti, zvolení ve všeobecných parlamentních volbách.

Ale pokud jde o působnost svazu, je toto představenstvo vlastně velmi slabé. Ono jen volí „mluvčího“ (Sprecher) a jeho zástupce, kteří jsou vlastními držiteli moci svazu, „kteří k ruce mají byrokratický aparát — úřad mluvčího“. Sprechera a jeho náměstka v zásadě sice volí představenstvo prostou většinou hlasů, ono se však může usnésti též na „účelnějším způsobu jeho ustanovení“ nežli je taková volba; tak na př. na volbě většinou jen relativní,

na tom, aby byl jmenován nejsilnější stranou, aby jeden Sprecher určil svého nástupce atd. Možnostem zde není uzavřeno pole. A představenstva mohou se také „účelně doplňovati“ kooptací jiných osob než jsou poslanci a senátoři.

A nyní o působnosti těchto národnostních svazů, vlastně — protože vykonavatelem jejich působnosti jest „Sprecher“ — tedy o působnosti mluvčího. O tom obsahují návrhy řadu ustanovení tak neurčitých, že si pod touž formulací lze představit národnostní svaz buď jako nevinnou korporaci rázu poradního a petičního, anebo jako plnomocného činitele, komandujícího všechny orgány administrativy státní a veřejné vůbec. Návrh na příklad praví, že svazům přísluší „pečovati o rozvoj národního svérázu a o udržování i rozmach kulturní, sociální a hospodářské državy dotyčného národa“. Znamená to něco, co dnes koná na př. „Kulturverband“ a „Bund der Deutschen“, či to znamená spíše, že by se národnostní svazy měly podělit podle národn. klíče o všechno rozhodování o všech kulturních, sociálních a hospodářských potřebách obyvatelstva? Praví-li se dále, že svazům přísluší „upravovati otázky národního života, školství a lidovychovy, sociálních vztahů a zdravotnictví“, staví se opět otázka, co máme rozuměti tím kulatým slovem „upravování“. Mají mít národnostní svazy i nařizovací, ne-li snad i zákonodárnou působnost v těchto záležitostech? Kdyby tomu tak bylo, kdyby mlhavé formulace osnovy měly mít význam tak široký, pak by ovšem nešlo už jenom o národnostní samosprávu, nýbrž přímo o jakousi federalisaci. Spolkovými státy by tu nebyly územní oblasti, nýbrž kolektiva národní. —

Naše ústava praví v posledním svém paragrafu, že jakýkoli způsob násilného odnárodňování je nedovolen a může býti označen i za trestný. Opravdu také několik republikánských zákonů tuto zásadu podrobněji propracovalo: zákon o útisku prohlásil za přečin útisku i takovou stávkou a výlukou — ač jinak výluka nebo stávka útiskem není — která byla z pohnutek národnostních. Zákon na ochranu republiky trestá jako přečin trestem od 1 měsíce do 1 roku veřejné popuzování k násilnostem nebo jiným nepřátelským činům pro národnost, jazyk nebo rasu; a tresty o něco mírnějšími stíhá ještě i jiné skutkové podstaty, které mají ráz národnostního útisku.

Čtvrtý ze šesti návrhů SdP. nyní chce postaviti řadu dalších skutkových podstat pro rozšíření této ochrany národnostní. Tak na př. nucení či svádění k přestupu ze spolku jedné národnosti do analogického spolku národnosti druhé; k přihlašování falešné národnosti do seznamů, k posílání dětí do školy jiného jazyka, nežli jejich vlastního atd.

Ale osnova zavádí ještě nový přečin „zkrácení národnosti državy a pracovního místa“. Toho by se dopustil, kdo by nabízením nepřiměřené úplaty nebo vyhrožováním újmami nebo slibováním či poskytováním výhod pohnul státního občana, aby buď své vlastnictví na nemovitosti přenesl nebo zatížil nájemním právem ve prospěch osoby nebo sdružení národnosti jiné; aneb aby takto zcizil svou živnost či podnik; či kdo takto pohnul zaměstnavatele nebo jeho orgány takto donucoval, aby propustil zaměstnance národnosti jedné a přijal za ně zaměstnance druhé národnosti. Všemi těmito zákazy a trestními předpisy má se petrifikovat hmotná država jednotlivých národností, a to nejen proti násilí, nýbrž i proti přesunům dobrovolným, ba výnosným. —

Naše ústavní listina praví na jednom místě, že zákon určí, pokud stát ručí za škodu, způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci. Zákon takový dosud vydán nebyl. Je nepochybné, že v tomto bodě ústava nebyla dosud provedena. Dosavadní náš právní řád poskytuje sice instituci správního soudnictví možnost, aby strany dosáhly zrušení nezákonných aktů státní správy, zatím však nemají proveditelného nároku na náhradu škody, která jim tím vznikla. Podávají-li nyní navrhovatelé sudetoněmecké strany v jedné ze svých osnov návrh na provedení tohoto ústavního předpisu, stojí v tom sice na půdě ústavy, ale jejich iniciativa není původní. Myšlenka tohoto jejich návrhu má cenné předchůdce v podnětech jiných směrů; v komisi pro revisi občanského zákoníku, jež původně chtěla takový předpis vložit přímo do tohoto kodexu, ale pak od úmyslu upustila, vyhradivši jeho řešení speciálnímu zákonu; a nejposléze zesnulého liberálního aktivistického poslance dr. Kafky, který v r. 1930 podal v poslanecké sněmovně velmi propracovaný návrh takového zákona. Dva z nynějších návrhů sudetoněmecké strany s malými změnami opakují tuto myšlenku.

To je tedy obsah návrhů, podaných sudetoněmeckou stranou k řešení národnostní otázky. Co k nim nyní podotkneme?

Vyřídme si to nejprve s oběma posledními návrhy zákonů o zárukách za zákonný výkon úřední působnosti veřejných funkcionářů.

Myšlenka vydání zákona o ručení za škody způsobené orgány veřejné moci jest demokratická. Vychází z téže koncepce, z jaké vycházejí základní občanská práva; jest to jeden z důsledků základního pojetí právního státu, jemuž člověk není vydán na milost či nemilost. Koncepce, pro kterou není v přítomné Evropě, pravda, na různých ustláno, ale o níž věříme, že není mrtva. Jest jistě přede-

vším na nás, aby se na tuto myšlenku nezapomenulo, a proto zásadně dlužno ji akceptovat.

Při návrhu zákona na ručení za škody způsobené orgány veřejné moci jde ovšem hlavně o otázku únosnosti státní pokladny. Příkvačivší hospodářská krise, jež měla v zápětí i krizi státních financí, odsunula do pozadí iniciativu, kterou již před lety vznesli v této věci čeští a němečtí zákonodárci. Jde o reformu, pro niž nemáme dosti podkladu pro odhad jejích finančních důsledků. To by byla asi také hlavní námitka proti tomuto, ne-li původnímu, tož demokraticky jistě pozitivnímu návrhu SdP.

Hlavní programový obsah zákonodárné iniciativy sudetoněmecké strany jest ovšem obsažen v ostatních čtyřech návrzích: v návrzích na zvýšenou trestní národnostní ochranu a na zřízení národnostní autonomie.

Pokud jde o věc první, zvýšenou národnostní ochranu: Formálně tu jde opravdu o provedení posledního odstavce naší ústavní listiny. A jak jsem pravil, máme již z dřívějšíka několik počinků v provádění této zásady. Proč bychom se tedy stavěli proti tomu, aby byla detailována dalšími prováděcími předpisy? Soudím, že není námitek, aby se uzákonily další trestní skutkové podstaty, jež záležejí v donucování, aby jednotlivec proti své vůli v určitých směrech jednal v odporu se svou národnostní příslušností, trvale či dočasně se hlásil k národnosti jiné, přestoupil z jednoho národnostního sdružení do podobné organizace druhé národnosti, užíval ve styku s úřady jiného nežli vlastního, zákonitě přípustného jazyka, aby posílal děti do školy cizího vyučovacího jazyka. Ovšem, musíme vždy záležet na tom, aby podstatným znakem skutkové podstaty byla zde *nedobrovolnost*; neboť nebylo by demokratické všeobecně postihovat i proces dobrovolné asimilace.

Ale návrh SdP. o národnostní ochraně chce kromě toho všeho zavést také — jak jsme viděli — nový přečin zkrácení národní državy a pracovního místa. K tomu bych chtěl říci:

Jest především prakticky nemožné, aby se majetek uvnitř státu národnostně petrifikoval tak, že by jakýkoliv jeho přesun z rukou občanů (nebo organizací) jedné národnosti do rukou národnosti jiné — a to nikoli ve spojení s újmou toho, kdo majetek zcizuje, nýbrž i s jeho mimořádným prospěchem — byl stíhán trestem. To by znamenalo vytvořit velmi nepřirozené bariery mezi občany navzájem, bariery bránící přirozenému rozvoji jejich obchodních styků. Přirozenou národní majetkovou „državu“ lze rozumně a bez újmy hospodářských vztahů bránit jedině tak, že se obecně zne-

možní jakékoli vykořisťování druhu druhem, jakékoli ochuzování druhu druhem. Ale zakazování jakékoli — i lukrativní — výměny hospodářských statků jen proto, aby se chránilo jejich „národnostní držení“, jest prakticky neuskutečnitelné.

S hlediska demokratického jsou takové bariery také zásadně těžko myslitelné. Těžce snášíme všechna ta vnucená omezení hospodářského styku, která vyplývají z dnešního autarkismu států; nedovedeme se smířiti s myšlenkou, že by byla trvalá, a věříme, že se po přejití vichřic vrátíme opět k ideálům světového hospodářství. A chovajíc tuto naději, měli bychom si uložit dobrovolně taková omezení uvnitř státních hranic? Měli bychom si zřídit domácí národní autarkism, jehož hranice by nadto ještě nebyla vůbec územní, nýbrž šla by od osoby k osobě? Probíhala by také touto naší síní; a kdyby na př. — zatím co já zde přednáším — jeden z mých pánů posluchačů, Němec, učinil svému sousedovi v téže lavici, Čechu, příliš výhodnou nabídku, na př. na nájem jeho domu, který je 30 roků pronajímán Čechům, mohl by si odsud snadno odnésti oznámení pro přečin trestaný od 14 dnů do 6 měsíců. —

Nyní ale přistupujeme k oné partii osnov, v nichž je jejich těžisko: k oněm třem osnovám, které chtějí zavést u nás zvláštní druh národnostní autonomie. Copak k těm podotkne s hlediska demokratického politického názoru?

K těm ovšem máme řadu podstatných připomínek, a to především s hlediska demokracie formální, t. j. pro jejich odpor s tradičními formami reprezentativní lidovlády.

1. Už sama pravidla o vzniku národnostních svazů jsou v tom ohledu hodně povážlivá. Podnět k vytvoření národn. svazů má vždy dáti shromáždění poslanců a senátorů určité národnosti, a k usnesení o utvoření svazu stačí prostá většina hlasů za presence i jen poloviny celkového počtu členů sněmoven dotyčné národnosti.

Srovnajme tato pravidla na př. se zákonodárstvím estonským o nár. autonomii, které bylo dosud v evropském národnostním hnutí uváděno jako vzor spravedlivé autonomie. Tyto zákony mají velmi pečlivé předpisy garantující, že samosprávné instituce vejdou v platnost jen za zaručeně převážného souhlasu všech jednotlivých příslušníků nár. menšiny. Tak na př. k samosprávnému zřízení menšiny nedojde, jestliže se do jejího národn. katastru nezapíše ani polovina jejich plnoletých příslušníků, jak byli zjištěni při posledním sčítání lidu; a samosprávné instituce nevejdou prakticky v činnost také, jestliže se voleb jejich funkcionářů (pro které není volební povinnost) nezúčastní ani polovina v katastru zapsaných příslušníků.

Jde tu tedy o to, aby autonomní zřízení vycházelo opravdu z uvědomělého a ověřeného přesvědčení většiny dotyčné národnostní skupiny. Neboť národnostní autonomie znamená pro ni nejenom práva, nýbrž i značné oběti.

Co však jest hlavní: osnova chce učinit z poslanců a senátorů samočinně reprezentanty národnostních skupin ve státě, ačkoli jimi naprosto nejsou. Poslanci a senátoři přiznávají dnes při vstupu do sněmovny svoji národnost jen za svou osobu a jen za tím účelem, aby event. nabyli práva užívat při sněmovním jednání jiného jazyka nežli československého. Při tom je lhostejno, jaké národnosti jsou voliči, kteří je volili. V komunistickém klubu sedí několik poslanců a senátorů zvolených na př. hlasy československými, kteří přiznávají jinou národnost — a vice versa. V klubu maďarských národních poslanců sedí jeden poslanec, který přiznal národnost slovenskou. Podle pravidel o třetím skrutiniu, jak je zavedla novela z r. 1925, je dokonce nutno, aby na př. určité hlasy voličů maďarských byly počítány ve prospěch mandátů německých nebo naopak. Zkrátka: mezi členy parlamentu a národnostními skupinami jako takovými není reprezentativního vztahu. Skutečnost, že národnostní složení poslanců a senátorů v celku odpovídá národnostnímu složení voličstva, vyplývá ze zvláštní faktické povahy našeho politického stranictví, které jest v převaze národnostně diferencováno; a kde není, tam vůdcové stran opatrně přihlížejí k národnostnímu klíči. Jest tedy tato skutečnost známkou úctyhodného smyslu pro národnostní spravedlnost našeho politického vedení, a budme vděčni sudetoněmecké straně, že svým návrhem mimoděk dosvědčuje tuto spravedlnost. Ale to nic nemění na tom, co jsme řekli o nedostatku specifického zastupitelského vztahu mezi členy parlamentu a kmenovými skupinami občanů. Kromě toho brání tomu, abychom poslance a senátory uznali za specifickou reprezentaci národnostních skupin, také ta okolnost, že členové parlamentu mají zcela svobodnou volbu národnosti, kdežto národnostní příslušnost občanů při zápisech do katastrů má se zakládati na zcela jiné zásadě, na zásadě nedobrovolnosti.

Je proto nedemokratické prostě pověřit členy parlamentu, přihlásivši se k určité národnosti, funkcí zakladatelů národnostních svazů a funkcí představenstev. Jedině demokratické by bylo dát o utvoření svazu rozhodnouti a představenstvo svazu zvoliti veškerenstvu příslušníků národnostní skupiny, kteří tak jako tak by byli zjištěni národnostním katastrem.

2. Také pravidla o složení představenstev nár. svazů jsou s hle-

diska demokratického povážlivá. Viděli jsme, že představenstva se mohou „účelně doplňovati kooptací dalších členů“. Dův. zpráva o osnovách nepodává k tomuto porušení demokratických zásad vysvětlení. Pan prof. Swoboda ve své knížce o osnovách podotýká, že se tu jedná hlavně o experty. Ale od kdy experti přímo zasedají a spolurozhodují ve sboru, který volí vykonavatele moci a má prováděti jejich odpovědnost? Račte si představit, že by se na př. naše poslanecká sněmovna mohla účelně doplňovati kooptací za takových podmínek. To by byla pěkná reprezentativní demokracie!

3. Prostou většinou za poloviční presence představenstva se má voliti také t. zv. „Sprecher“, mluvčí národnostních svazů. Viděli jsme, co znamená tento funkcionář, že jest vlastně vtělená národnostní autonomie v jedné osobě. Členstvo má býti v nár. svazu vůbec jen pasivním předmětem působnosti jeho orgánů a představenstvo není spolurozhodujícím faktorem. Ono Sprechera jen volí a odvolává. Ale ono také může usnésti — zase jen tak po sousedsku prostou většinou za poloviční presence — „účelnější způsob ustanovování mluvčího“. A pomocí kooptovaných členů může udržovat Sprechera v úřadě i tehdy, když by byl pozbyl důvěry většiny poslanců a senátorů té které národnosti. Aby nám nemožnost toho všeho dobře vynikla, přenesme si tato navrhovaná pravidla opět na naše poměry parlamentní. Představme si, že by Národní shromáždění mohlo presidenta republiky — a toto přirovnání ještě kulhá proto, že president republiky v rámci celostátním nemá zdaleka takového podílu na celé státní moci, jaký má mít Sprecher v rámci toho kterého národnostního svazu — že by jej tedy Nár. shromáždění mohlo voliti prostou většinou přítomných; že by však se mohlo takovou většinou také jen usnésti na tom, že na př. presidenta může jmenovati předseda poslanecké sněmovny, anebo vláda, anebo že je presidentství dědičné, anebo že by snad nevolení členové poslanecké sněmovny, kteří byli kooptováni, mohli držeti při vesle vládu proti votu důvěry třeba i celé většiny volených poslanců.

4. Konečně jest tu ještě jedna věc. Navrhujete zřízení národnostních svazů, odvolávají se zákonodární zástupci SdP. na § 91 úst. listiny, který praví, že složení a působnost samosprávných svazů upravují zvláštní zákony. Tímto poukazem chtějí navrhovatelé říci, že zákon o národnostních svazech by byl jen provedením ústavní listiny a že svazy by nebyly leč samosprávnou veřejnoprávní korporací, jako jsou na př. obchodní komory. Ale tady je právě pudla jádro. V řádně organisované demokracii samospráva má působnost jen administrativní, přesně vymezenou; odlehčuje státnímu správ-

nímu aparátu. Do věcí, spadajících do její oblasti, státní exekutiva nezasahuje, ale při tom nad každou samosprávou visí stále — abych tak řekl — Damoklův meč státního dozoru; kdyby své věci spravovala v jejich neprospěch, kdyby je spravovala v neprospěch státu, či kdyby překročovala své meze, stát může kdykoliv intervenovat, sistovat její opatření, korigovat je, anebo vůbec samosprávnou činnost suspendovat. Toto právo státu jest logickým výkonem samosprávy, a patří mu také vůči orgánům zřízeným podle § 91 ú. l. Kdyby ho stát neměl, nebylo by možno činit orgány státní moci odpovědnými za vše, co se ve státě a tedy i v oblasti samosprávy děje; a kde není takové úplné odpovědnosti, není demokracie.

Osnova zákona o národn. svazech neobsahuje ničeho o konkrétních právech státní moci tohoto druhu. A podle toho, jak široce, totálně a vůči státní působnosti bezohledně vytyčila meze působnosti nár. svazů, můžeme předpokládati, že navhovatelé si nepřejí takového státního dozoru. Potom ale to znamená, že zde nejde o samosprávu podle dovolávaného předpisu ústavy, nýbrž o stát ve státě, o spolkový stát, o federalisaci výkonu státní moci, o to povážlivější, že to nemá být federace teritoriálních členských států, nýbrž personálních svazů. Potom ale nejde o provedení, nýbrž o radikální změnu ústavní listiny, a odvolání na její ustanovení o samoprávných svazích nemá místa.

Je ovšem pravda, že i federální stát může být státem formálně demokratickým. Ale pak by ovšem jeho jednotlivé spolkové články musily býti organisovány podle zásad zastupitelské vlády. Řekl jsem již, co organisaci národnostních svazů, jak ji SdP. navrhuje, schází do pravé reprezentativní demokracie. A tedy shrnuji: S hlediska demokracie navržená organisace národn. svazů nepostačuje; nebyly by svazy samosprávnými, odpovědnými odpovědné jednotné státní moci; a chtějíce býti federativními články na odpovědné státní moci neodvislými, neuskutečňují zase zastupitelskou odpovědnost ve svém vlastním nitru.

Nuže, dámy a pánové, to by byly tak asi hlavní mé námitky proti návrhům SdP. s hlediska formálně demokratického. Ale pravil jsem hned na počátku své přednášky, že demokracie nejsou jen zastupitelské formy.

Demokracie jest také obsah. Není to jen ústrojí, jest to také víra. A to víra, že stát má sloužiti lidem, že lidé jsou subjektem státní moci; a že vše, co lidi navzájem rozčleňuje ve skupiny — třeba to je dočasně velmi důležité, ba třeba to může být i účinným prostředkem demokratické akce — nemá býti jejím konečným

cílem, zejména ne do té míry konečným cílem, abychom tomu jednou provždy a úplně obětovali zájmy lidí jako takových, jako jednotlivců a soukromníků. Stát, národ, třída může od nás žádat i největší oběti na jmění a životě. Ale demokratický stát, národ a třída nás vždycky dovede přesvědčiti, že tyto oběti přinášíme nikoli jen pro jeho abstraktní a kolektivní zájem; nýbrž pro zájem lidí, kteří jej tvoří a kteří tu budou, i když my se třeba v osudové zkoušce, která se po nás žádá, ztratíme.

To znamená, že není demokratické, izolujeme-li národ — či abychom to řekli terminologií sudetoněmecké strany, Volksgemeinschaft — ode všech ostatních sociálních vztahů; povýšíme-li jej na cíl všeho společenského dění, na jediný a nejvyšší svazek, jehož členové necítí povinnosti k svazkům jiným přímo, nýbrž jen prostřednictvím jeho. Vůči státu, v němž žijí, církvi, jejímiž jsou vyznavači, vůči všelidskému společenství cítí se mravně vázání jen tehdy, pokud to jejich Volksgemeinschaft připouští a požaduje.

A toto nedemokratické pojetí národa jest právě obsahem zákonodárných návrhů, o nichž zde jednáme. Pan profesor Ernst Swoboda to řekl velmi výstižně ve své brožuře „Warum Volksschutzgesetz“: „Der eigentliche Rechtsträger des Minderheitenrechtes ist nicht der Einzelne, sondern die ganze Volksgruppe“, jenž připisuje mylně tohoto ducha už naší ústavě, aby mohl tvrditi, že návrhy SdP. jsou jen jejím provedením. Vidím toto nedemokratické pojetí hlavně v těchto jejich ustanoveních:

1. Národnostní katastrofy sepisují národní příslušníky, aby z nich učinily pouhý předmět působnosti autonomních svazů, resp. působnosti Sprecherovy. Nejen, že tito zapsaní členové nemají přímého aktivního volebního práva; oni nemají právo ani o své národnostní příslušnosti svobodně rozhodovat. Státní občané mohou jen v okamžiku dosaženého 18. roku jednou provždy přihlásiti svou národnost, a i tu musí přiznat národnost, k níž od narození patří. Jinou jen za okolností objektivně prokazujících dokonalé přenárodnění, jež osnova podrobně stanoví (asimilant nemluví už svým jazykem mateřským a ovládá dokonale jazyk národnosti, k níž se přiklání). Neprokáže-li takovou změnu, resp. neuzná-li katastrální soud, že na př. opravdu ovládá jazyk nové národnosti, nesmí ani v tomto jediném okamžiku svého života voliti. Později nesmí pak už voliti vůbec nikdy.

To znamená naprosté potlačení národní osobitosti jednotlivcovy na prospěch abstraktního kolektiva, Volksgemeinschaft. Potlačení nedemokratické. Poznávám jen mimochodem, že v této

věci jdou autoři návrhů mnohem dále na úkor svobodné osobnosti nežli na př. Hermann Raschhofer*), s nímž jinak mají jejich návrhy mnoho společného. Jestliže navrhovatelé a dodateční obhájci návrhů, na př. týž prof. Swoboda, tvrdí, že zásady o přiznání národnostní příslušnosti jsou převzaty z předpisů o sčítání lidu, tedy to není tak docela správné: především není tu analogie. Sčítání lidu jest záležitost statisticky administrativní a evidenční, která nemá se subjektivními právy jednotlivců bezprostředně co činiti. V málu praktických případů, kdy národnostní statistika obcí nebo okresů se pohybuje právě kolem procenta rozhodného pro užívání menšinových jazyků, může sice míti i národnost jediného nebo mála občanů význam pro jeho jazyková práva; ale co to jest proti tomu, kdyby se jednatel bez vlastní volby, po př. proti své vůli měl dostati pod moc národnostních svazů s tak širokou kompetencí, které by jej tak neomezeně ovládaly!

A pak, a hlavně: Podle předpisů o sčítání lidu může nastati objektivně zjistitelná změna národnosti u sčítané osoby kdykoli v životě, a může být konstatována i při kterémkoli pozdějším sčítání. Jestliže občan při jednom sčítání ještě neprokázal dostatečnou znalost jazyka nové národnosti, může po desíti letech jeho přerod býti uznán již za dokonalý. Kdežto podle navržené osnovy národnost, která bude na občanu shledána při dokonání jeho 18. roce, znamená proň „charakter indelebilis“ pro celý život.

2. Ještě více toto nedemokratické pojetí národnosti proniká v tom, jak návrh o národnostních svazech vyměřuje působnost těchto institucí, které chce uvést v život. Řekli jsme si, když jsme tu mluvili o obsahu osnov, jak neurčitá jsou jejich ustanovení o této příslušnosti. Neurčitá jest však míra rozhodovací moci orgánů těchto svazů, nikoli rozsah předmětů, na něž by se měla tato moc vztahovat. Navrhovatelé, o tom netřeba pochybovat, si přejí snést na tyto orgány moc co největší; a nemluví-li v tom směru určitě, lze si to vysvětliti jen tím, že nechtějí prejudikovat předem konečnému řešení. Že však tato moc — ať už více či méně samostatná — má se vztahovati na veškerenstvo kulturních, hospodářských a politických záležitostí, ponechávajíc zcela nedotčenu působnost národn. svazů jen nepatrnou kompetenční vrstvu, která i ve státech federálních zůstává v rukou centrální moci, to jsme viděli.

To znamená tedy, že podle přesvědčení navrhovatelů téměř všechny veřejné záležitosti mají národnostní důležitost, to znamená všudypřítomnost nacionálního zájmu. Nacionalism, jenž jest jen

*) Hauptprobleme des Nationalitätenrechts.

jedním z více motivů politického dění, pokládají za motiv jediný. Ale každé takové redukování složité sociální skutečnosti na jediný znak má za následek — když se z něho chtějí dělat bezprostřední praktické důsledky — rozklad, anarchii. Takovou praktickou jednostrannou konklusí jest i požadavek, aby všechny věci, byť sebe méně národnostně dotčené, byly regulovány národnostními orgány pokud možná pro sebe a izolovaně, a proto vyvěrá z této iniciativy těžké nebezpečí pro správu státních věcí. Dvojnásobné jest toto nebezpečí proto, že navrhovaná organisace vychází ze zásady totality, t. j. směřuje k tomu, aby i relativně nejsilnější politický směr zmocnil se řízení kulturního, sociálního a do nemalé míry i hospodářského života jednotlivé národnosti, a to bez ohledu na to, jak silná jest jeho posice v celém státě.*)

Mohl by se tedy nakonec minoritou parlamentníků (o členstvu národní pospolitosti nemluvě) usměrniti veškeren život dotyčné národnosti v širokých mezích autonomie. A nyní: Protože by se v různých nár. svazích jako nejagilnější mohla projevit politická složka různá (v jedněch na př. složka extrémně pravá, jinde levá, jinde třídně, jinde nacionálně orientovaná atd.), je patrno, že by to snadno mohlo vést k takovým zmatkům v kulturním, a do značné míry i v sociálním a hospodářském soužití národů ve státě, za jakých by bylo naprosto nemožné nalézat celostátní politickou výslednici.

To jsou tedy oběti na rozumné a střízlivé správě, na zájmech jednotlivých občanů, národního hospodářství, na zájmech regionálních, konfesních, za nichž má býti všechn nepoddajný život vtěsnán na Prokrustovo lože jednostranného a přeceněného nacionalismu. Chápu, prosím, že politika národnostní menšiny má právo na větší národnostní citlivost a nedůtklivost nežli národ většinový. Ale redukovat všechno všude na motiv nacionální, vytrhnouti nacionální moment z celé jeho živé souvislosti a chtít usměrniti všechno jen a jedině jemu — v tom vidím rys jisté dobové unáhlenosti.

To jsou, velevázení, moje hlavní poznámky k osnovám sudetoněmecké strany. Neodvažuji se obtěžovati Vás ještě dalšími. Jen jako souhrn a závěr své přednášky bych chtěl říci toto:

1. Autoři návrhů v důvodové zprávě a její obhájci i komentá-

*) Na mou přednášku odpověděl na místě ze SdP. Dr. Schicketanz, který zejména dokazoval, že prý příslušnost nár. svazů nemá být tak široká; nemá být ani exekutivní, ani normativní. Má být jen petiční a intervenční. Jen ve věcech § 4. odst. 6 osnovy o svazech jest prý tu dán podklad pro samosprávu. — Dobrá: Ale proč tento § má ve slovech „und der übrigen Interessen der Gesamtheit wie der einzelnen Staatsbürger gleicher Volkszugehörigkeit zu regeln“ tak širokou sanační klausuli, že si nelze představití záležitost, která by nespádala do oblasti „ostatních zájmů“?

toři zdůrazňují, že návrhy jsou v mezích platné ústavy, po př. že jsou jejím provedením. Soudím, že by navrhovatelé byli bývalí učínili dobře, kdyby byli uznali, že jejich návrhy znamenají změnu ústavy. Dotkl jsem se již několika bodů, v nichž vidím odpor s platnou ústavou. Rekapituluji a doplňuji:

Naše ústavní listina zná toliko zásadu individuální národnostní rovnoprávnosti. Ne tedy rovnoprávnosti skupinové. § 106 a 128 mluví výslovně o rovnosti obyvatelů a státních občanů. Jestliže pan profesor Swoboda ve své citované knížce, stejně jako navrhovatelé v důvodové zprávě, vyvozuje svůj národně kolektivistický výklad těchto ustanovení z nadpisu VI. kapitoly ústavy, který zní „Ochrana menšin národních, náboženských a rasových“, a jestliže z něho dokazuje, že ústava si žádá skupinové národnostní ochrany, pak bych mu na to řekl za prvé: Pan profesor Swoboda jest civilista. Kdybych mu tvrdil, že na př. nadpis § 40 všeob. obč. zákoníku, který zní „Rodina, přibuzenstvo a švagrovstvo“, indikuje nějaká kolektivní práva rodiny jako celku, o kterých v dalších paragrafech rodinného práva není žádného ustanovení, velmi by se pozastavil nad tímto výkladem. Ale výklad, jež dává nadpisu hlavy VI. ústavní listiny, není nic jiného.

A za druhé bych mu řekl: Tento nadpis není „Ochrana menšin národních“, nýbrž „Ochrana menšin národních, náboženských a rasových“. Kdyby se z tohoto názvu měl vyvozovati úmysl ústavodárců, aby národnostní rovnoprávnost u nás nebyla jen rovnoprávností jednotlivců v jejich právech jazykových, národně kulturních atd., nýbrž rovnoprávností samosprávně organisovaných národních kolektivit, zda by to pak neznamenovalo, že stejně jako na veřejnoprávné samosprávné svazy národnostní u nás musíme veřejnou moc přenést také na samosprávné svazy náboženské a rasové? Do jakého labyrintu bychom se takto dostali?

To neznamená, že bych pokládal každou národnostní samosprávu za protiústavní, resp. za instituci vyžadující změnu ústavy. Neboť § 132 úst. listiny, který praví, že v městech a okresích, kde je usedlý značný zlomek občanů náležejících k menšinám náboženským, národním a jazykovým, zabezpečují se jim přiměřené kvoty z veřejných rozpočtů na výchovu, náboženství nebo lidumilnost, připouštěl by, aby za účelem hospodaření těmito kvotami příslušníci těchto menšin byli organisováni v samosprávné svazy. Připouštěl, prosím; tento paragraf to nenařizuje, neboť garantovat tento podíl lze i jinak nežli takovou samosprávnou organisací. Ale rozhodně by tato organisace nesměla mít — měla-li by zůstat v mezích tohoto

paragrafu ústavy — působnost širší nežli jen pro věci školské, lidumilné a náboženské; a musila by to být organisace samosprávná, t. j. podrobená kontrolní pravomoci státu; nikoli nepodlehlý stát ve státě.

Jsou ještě jiné klausule návrhů, které se ústavě přičí. Právil jsem již, v čem shledávám rozpor se zásadami representativní demokracie — a všechna tato místa návrhů jsou v rozporu také s § 2, který praví, že náš stát je demokratická republika.

2. Za druhé bych chtěl zároveň říci: Není správné, když se obhájci návrhů sudetoněmecké strany odvolávají na dřívější ať už proponované nebo uskutečněné vzory národnostní autonomie. Ode všech těchto svých předchůdců jest jejich nynější návrh podstatně odlišný a právě tato odlišnost charakterisuje ducha jeho navrhovatelů. Vzory byly by zde zejména návrhy na zavedení národnostní autonomie v býv. Předlitavsku, osnované v programových pracích ideologů vídeňské sociální demokracie před válkou (Rennerem a Bauerem) a prof. Bernatzikem. Vzorem bylo do značné míry poválečné zákonodárství estonské, jež bývalo v dřívějších dobách i hnutím evropských menšin, a jeho hlavní složkou, svazem německých menšin v Evropě, považováno za dalekosáhlé praktické vyřešení otázky národnostní autonomie. Vzorem byl jistě i návrh, jež v r. 1925 podala německá soc. demokratická strana v poslanecké sněmovně našeho Národního hromáždění.

Od těchto vzorů odlišují se nynější osnovy SdP. podstatně:

- a) všechny uvedené praecedenty spočívaly na zásadě svobodného přiznávání národnostní příslušnosti a na její změnitelnosti svobodným rozhodnutím. Tak zejména i původní zákon estonský, z jehož ustanovení o národn. seznamech sice osnovy SdP. mnohé detaily přebírají, ale základní jeho myšlenku svobodné národn. příslušnosti zavrhly;
- b) všechny uvedené vzory mají demokratickou konstrukci národn. svazů, bezprostřední volení jejich funkcionářů a odpovědnost prakticky uskutečnitelnou vším množstvím nár. příslušníků;
- c) kromě předválečných teoretických programů rakouských budují všechny řečené praecedenty národn. autonomii jako samosprávu pro věci kulturní, hlavně školské, a nanejvýš ještě sociálně humanitní (tak v Estonsku, avšak ani zde samospráva pro tyto poslední nebyla nikdy provedena, nýbrž zůstala prakticky omezena jen na věci školské). Ale i předválečné návrhy rakouské sociální demokracie (ačkoliv se jich lze pro praxi v našich poměrech ztěž dovolávat, protože zůstaly i v býv. monarchii jen teorií a protože předlitavské národnostní poměry se lišily dia-

metrálně od našich poměrů dnešních tím, že tam žádná nár. skupina neměla absolutní většiny) omezovaly příslušnost personální autonomie národnostní jen na věci školské a „ostatní specificky národní agendy“, t. j. věci kulturní správy. Ostatní věci měly být spravovány všeobecnou administrativou, jejíž teritoriální obvody ovšem měly býti rozhraničeny s ohledem na jazykovou hranici. Ale ani zde tedy vlastní národnostní svazy neměly mít působnost zdaleka tak širokou, jako nár. svazy podle osnovy SdP.

- d) Poválečné praktické pokusy o personální nár. autonomii byly koncipovány jako instituce pro národnostní menšiny, jako zařízení národnostní ochrany menšinové; ne tedy jako provedení zásady kolektivní národnostní rovnoprávnosti, platící i pro národ většinový.
3. A posléze ještě jednu poznámku:

Řekl jsem už, že vidím v návrzích sudetoněmecké strany upřílišněné akcentování nacionalismu jako základního motivu všeho politického dění. Nevěřím, že jím jest. Jest to motiv jistě velmi silný, ne však jediný.

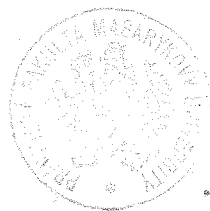
Toto redukování celé náplně našeho společenského života na jeden jediný tón znamená, kdybychom mu podlehl, že ochudíme jeho bohatou harmoničnost. Ti, kdož si kdy takto počínali, vždycky se připravili o pochopení a tudíž i o zvládnutí života. Jednostranné doktrinářství není demokratické. Demokracie znamená vládu podle obrazu zdravého rozumu průměrného člověka, a ten není zpravidla fanatický. Politice československého národa ve svobodném státě lze snad vytknouti mnoho věcí, nelze jí však vytknouti takový ne-realistický a nedemokraticky doktrinářský fanatism. Prokázala to s dostatek, uskutečňujíc reformu sociální. Proč by si neměla věřit, že se bez něho obejde i při reformě národnostní?

Zaslouží si snad výtky za to, že by si přála míti právě při této realistické reformě vždy pomoc a spolupůsobení německých spoluobčanů? Jest snad takový světský postoj k politickým otázkám něčím, co dobře nesluší pravému německému člověku a právě německé politice v tomto státě?

Někdo, jemuž jistě autoři zákonodárných osnov, které jsem se zde pokusil posouditi, neuprou velikosti, řekl slova, která bychom mohli učiniti heslem i pro metodu realistické a demokraticky lidské národnostní spolupráce v naší vlasti. Jest to Wolfgang Goethe, a dovolu, abych jeho slovy zakončil svůj výklad:

*Prophete rechts, Prophete links,
das Weltkind in der Mitten.*

SEMINÁRNÍ
Státní

KRÁLOVSKÁ
učebnice

REV15

ÚK PrF MU

3129S18254